

Výstava Stejnokroje a výstroj československých legií

Známé úsloví „šaty dělají člověka“ platilo a platí pro vojáky jakékoliv armády. Vždyť co jiného dělá na první pohled vojáka vojákem, než právě šaty - stejnokroj. Tato putovní výstava mapuje na 19 panelech drtivou většinu stejnokrojů a výstroje, kterou na sebe oblékali českoslovenští legionáři v Rusku, Francii, Itálii, Srbsku, ale také ve Velké Británii a Spojených státech amerických v letech 1914–1920.

Technické parametry výstavy:

Počet panelů: 19

Velikost panelů: 850 x 2000 x 200 (š, v, h)

Velikost sbaleného panelu: 920 x 230 x 110 (d, š, v)

Váha panelu včetně obalu: 4,5 kg

Ukázky panelů:

STEJNOKROJE A VÝSTROJ ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIONÁŘŮ

Známe úsloví „šaty dělají člověka“ platilo a platí pro vojáky jakékoliv armády. Vždyť co jiného dělá na první pohled voják vojákem, než právě šaty – stejnokroj. Ve válce pak stejnokroj jednoznačně odlišuje jednotlivé bojující strany a zároveň vyjadřuje příslušnost k určitým specializacím či druhům vojsk i uvnitř armády.

Prvním společným oděvem čs. dobrovolníků ve Francii a Rusku byl zpočátku pouze sokolský kroj. Po dobrovolném vstupu do armád, v nichž chýly desítky mužů bojovat za ideu samostatného státu, byli legionáři vybaveni stejnokrojem bez odlišení své národnosti. Prvním, rýze národním doplňkem, byly stužky (lentochky) nošené příslušníky české družiny na okolcích čepic. Jednalo se však pouze o vycházkovou úpravu, jelikož podobné doplňky by v případě zajetí nepřitelem prozradily původ vojáka. Až do roku 1917 tak čs. vojáci bojovali ve stejnokrojích velkých armád, aniž by se jakkoliv odlišovali.

Po uznání československých jednotek jako součástí dohodových mocností došlo k postupnému zavedení čs. výsostného a hodnostního označení, nošeného na dosavadních stejnokrojích. Prvkem, který od roku 1918 spojoval všechny čs. vojáky, byl tzv. sdružený znak odboje.

Odlíšná situace byla u čs. jednotek v Rusku, kde došlo k výrobě vlastních stejnokrojů v Japonsku a později, díky vlastním prostředkům, i z dovezených materiálů. Vznikl tak moderní a jednoduchý, tzv. vladivostocký, stejnokroj, silně inspirovaný stejnokrojem britské a zejména americké armády.

ÚČAST ČECHOSLOVÁKŮ VE SVĚTOVÉ VÁLCE

VÝSTROJ PŘIPRAVILA:

NA PŘÍPRAVĚ VÝSTROJŮ SPOLUPRÁČILI:

NA PŘÍPRAVĚ VÝSTROJŮ SE PODÍLELI:

FOTOGRAFIE A KRESBY LASKAVĚ POSYLAJI:

DOBROVOLNÍK ROTY „NAZDAR“, BAYONNE, ŘÍJEN 1914

Jen několik dní po vypuknutí světové války deklarovaly české krajské spolky vůli vystoupit v následujícím válečném konfliktu na straně dohody a založit legii českých dobrovolníků. A tak se 22. srpna v pařížské Invalidovně přihlásilo na dobu trvání války proti Německu a jeho spojencům více než 300 Čechů do Cizinecké legie. Již následující den tato nová národní jednotka mířila do staré pevnosti Bayonne

v jihozápadní Francii, kde se formoval 2. pochodový pluk Cizinecké legie. První jednotkou sdružující české dobrovolníky ve Francii byla rota C 1, praporek 2. pochodového pluku 1. pluku cizinecké legie. Pro typický pozdrav českých dobrovolníků – „sokolů“, se pro jednotku brzy zžil název Compagnie „Nazdar“. Základní výcvik vojáci prodláží v Bayonne.

Čepice / Kšpi modřile 1894 / Tato pokryvka hlavy se používala při výcviku a v poli. Na okraji je připevněn symbol cizinecké legie – hroší granát. V poli se přes čepici nosil ochranný bavlněný šatek tmavé barvy. Mimo službu se nosila jednoduchá tmavá modrá lodička.

Dvoulůžný tmavý modrý plát / Capote modřile 1877 / Čalouněná náčinka na límci označuje příslušnost k 1. pluku. Plát se ve službě nosil i v letních měsících a zůstal ve výstroji cizinecké legie až do

roku 1916, kdy byl plátně nahrazen praktičtějším stejnokrojem hnědé barvy.

Kalhoty / Pantalón modřil 1893 / V poli se používaly používáno různých pleševkových kalhot a kalhoty civilního původu, protože výrazná červená barva se pro podmínky moderního boje příliš nehodila. Přesto byly používány ještě na jaře roku 1915.

Základ výstroje tvořil řemení a munice pro pušku Lebel. Skládala se z opasku a pomocných řemenů tvaru Y modřile 1892, sloužících k lepšímu rozložení hmotnosti nábojových sumáků modřil 1905. Na opasku je na leve straně zavěšen bodák k pušce Lebel modřile 1898. Vedlejší kůlně výstrojí součástí byly na počátku války lakované na černo. Pod opaskem je flanelový pás modřil barvy, který se u cizinecké legie používal jednak pro pohodlnější nošení výstroje a pak pro ochrání stáde teplejší organy. Nošení přes plát se používalo pouze pro předhližkové úbočí.

Mošna / Mousette modřil 1902 / Zavěšená na levém boku, obsahovala dávku potravin, tabák, jídelní a osobní předměty.

Pelát láhev / Bouteil d'un litre modřil 1877 / Litrová lahev s čtvrtlitrovým šálkem byla zavěšena k pravému boku.

Na zádech má výška torba / Maresac modřil 1895 / s vakem pro výstroj potřebnou pro život v poli.

2. Rota „Nazdar“ těsně po obdržení francouzských stejnokrojů. Dobrovolníci ještě nemají na čepicích náleže hroší granáty.

ČESKÝ DŮSTOJNÍK V SRBSKÉ ARMÁDĚ

Čeští dobrovolníci bojovali v srbské armádě již v roce 1914. Největšího počtu však dosáhli až v pozdějším období. Jelikož se v ruské armádě nepříznivě zajišťovaly hodnosti získané v rakousko-uherské armádě, množství zajatých českých vojáků vetouplilo do armády srbské.

Ta trpěla nedostatkem zkušeného důstojnického kádru, a proto byli příliv bývalých rakousko-uherských důstojníků české národnosti vítanou posilou. Po získání bojových zkušeností pak tyto důstojníky posílili československé jednotky v Rusku.

Srbská armáda svedla na počátku 20. století do své výstroje prakticky stejnorodý řadě barvě. Do vypuknutí války se však ani zdaleka nepodařilo vybudovat novým stepokrojem celou armádu. Pouze třetina vojáků byla vybavena stepokrojem z roku 1908, druhá třetina pouze špicí a pláštěm a třetína bojovala v tradičním národním kroji.

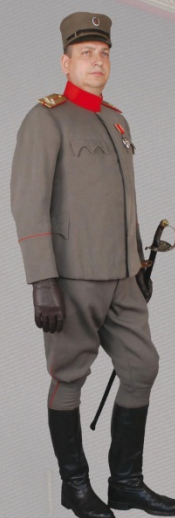
Důstojnická čepice vycházela tvarem z tradiční srbské národní pokrývky hlavy /kapac/, je doplněna koženým lakovaným štitkem a v přední části kokardou s iniciálou panovníka.

Bližze se stojatým límcem v barvě zbraně měla žlutá kapuce, krytá navenek nářadím, vykrojeným přehlípkem. Také náramenní označovaly příslušnost ke zbraně a v tomto případě hodnost kapitána. Na levé náramní kapuce má voják srbský řád bílého orla.

Kalhoty byly, stejně jako blůza, vyrobené z jemného šedého sukna a měly jezdecký tvar.

Stepokroj doplňují vysoké kožené jezdecké boty, náhlavní sluchovky všech bojových armád.

Poboční zbraň je srbská důstojnická šavle.

Důstojníci srbské armády při pozorování nepřátelských pozic v Anzadu v Dubrovníku. Věhlasným fotografem tohoto kulturněho odvětví byl podporučík Jiri Cernak.

Českoslovenští dobrovolníci v srbské armádě před odjezdem do Francie v březnu 1918. Na fotografii je zejména velká rozmanitost používaných stepokrojů.

Legionář Karel Smetana v srbském stepokroji po návratu do vlasti.

Ruční dlouhému šabli na začátku 20. století a nejasnostem kolem uznání hodnosti mnoho důstojníků - zajatců vstupovalo do srbské divize, která se formovala v Dóbe. Vlevo pozdější generál Robert Vobrážek jako srbský poručík v roce 1918.

STŘELEC 21. ČS. STŘELECKÉHO PLUKU, TERRON, PODZIM 1918

V polovině ledna 1918 vznikl 21. čs. střelecký pluk, o čtyři měsíce později pak i 22. čs. střelecký pluk. Po intenzivním výcviku, při odesání části vojáků i důstojníků do nejrůznějších kurzů, byly oba pluky 22. 6. 1918 spojeny do Čs. brigády ve Francii. Brigáda se v řadách 53. pěší divize francouzské armády zapojila do boje na frontě. Vznik

republiky zastihl část čs. vojáků během bitvy u Terronu. Vojáci československé brigády ve Francii byli výstrojem moderním stepokrojem M1915. Vzhled čs. vojáků se tak až na výsostné označení a drobné detaily nelišil od ostatních vojáků francouzské armády.

Ocelová přilba /Casque Adrian moděle 1915 / s šedomodrým nátresem. Na čele dále je uspořádaný výstřelný plechový znak, tzv. sdržený znak odboje.

Ve stejné barevné kombinaci jsou provedeny oválné náhlavníky na náramenních, obsahující stejnojmenná písmena ČS. Pláště se zapíná na dvě řady knoflíků, opět s iniciálou ČS.

Základ výstroje tvoří opasek s plechou na dva trny, trojice sáček na zadnívě rubové a jednoduché nosné fermy. Všechny kožené součásti byly z ekonomických důvodů ponechány v přírodní barvě.

Nesená výstroj se skládá z torby /Havranc moděle 1902/1916 / s nahraditelným předním a osobními potřebami, přikrývkou, stánového zařízení a góletních postelí. Na torbě má voják uspořádanou válečnickou družstvo, kšilt na odrazu dle značek Praporek a skládací lucernu v pláštěném obalu.

Pláště /Capote moděle 1915 / v barvě „šleu horizon“ v tomto případě s praktickým velkým položeným límcem. Na límci jsou trnavomodně vyložky z karmosinové červenou lemovkou a jednoduchými nářadím čisticím, vyjadřujícím příslušnost k pluku.

Kalhoty /Pantalonn moděle 1915 / ze stepného odstínu sukna jako pláště, se v lýtkové části ruzují. V bočním švu kalhot byla náhlavní paspauka v barvě zbraně. Jako ochrana před pronikáním náletů do bot sloužily jednoduché soukenné omotávky.

Další nezbytnou součástí výstroje je na pravém boku zavěšená dvouhlavňová podílňah a na levém bohu moděle. Do výstroje přibyla moderní ochranná maska (v tomto případě ARS 17).

Pulka /Berthier 1902/15 / Tato pulka nahradila během války původní zavedenou Lebel 1888/1893. Pulky Berthier byly vybírány se zásobníkem na 3 náboje (moděle 1913) a 5 nábojů (moděle 1916).

Příslušníci 21. Čs. stl pluku na podzim roku 1918 během odpočinku. Za pozadí stojí množství nesené výstroje a její varianty.

Ukázky realizace:

